

Hayat

TARİH

Sayı : 10 Ekim 1977 • 10 Lira

MECMUASI

OTHOMANNVS IMP · PRIMVS
MCCC · REGN · A · XXVIII



BEŞİKTAŞ'DAN ORTAKÖY'E

IHLAMUR SEMTİ — CAMİ VE MESCİDLER — VIŞNEZÂDELER
— BARBAROS'UN TÜRBESİ — EKMEKÇİZÂDE AHMED
PAŞA'NIN BİR ROMANA BENZEYEN MÂCERASI — GÜNDE
BİR ALTINA KİRALANAN CASUSLAR.

Midhat Sertoğlu

BEŞİKTAŞ'IN arkasında güzel bir vadi vardı. Burada, Hacı Hüseyin bağı mevcuddu. Sonradan ağaçlarından dolayı «*Ihlamur*» adını almış ve halkın rağbet ettiği bir mesire olmuştur. Burada Padişahlara mahsus olmak üzere Ihlamur Kasrı yapılmıştı. Sultan Abdülmecid Han, bu ahşap binayı yıktırıp yerine 1855 yılında Balyan ailesinden Nikogos kalfaya Ampir tarzında bugün hâlâ mevcut bulunan kârgir köşkü inşâ ettirmiştir. V. Sultan Mehmed Reşad Han bilhassa burasını çok sever ve fırsat buldukta araba ile giderdi. Padişahlar burada nişan talimi yaparlardı.

Bu vadi ile Beşiktaş arasındaki yamaç, baştan başa sık ağaçlı bir kuru olup, kalın duvarla çevrilmiştir. Tepede, ilk önce Sultan II. Mahmud Han devrinde ve 1815 yılında Yıldız Köşkü adıyla bir köşk yaptırılmıştı. Zamanla harabolmuş, Sultan Abdülaziz Han tarafından yerine daha büyüğü yaptırılmış ve nihayet Sultan II. Abdülhamid Han bunu genişleterek ve bir çok ilâveler yaparak Yıldız Sarayı'na meydana getirmiştir. Bu hükümdar 1876 - 1909 yılları arasında geçen 33 yıllık saltanat süresi boyunca hemen daima bu sarayda oturmuştur. Son Osmanlı Padişahı VI. Mehmed Vahideddin de burada oturmayı tercih ederdi. Onun zamanında çıkan bir yangın, sarayın bir kısmını yakmıştır.

CAMİ VE MESCİDLER

Beşiktaş ve ona bağlı mahallelerdeki öbür eserler ise şunlardır:

1 — *Sinan Paşa Camii*: Kanunî devri Sadriâzâmlarından Rüstem Paşa'nın kardeşi olup 1554 tarihinde vefat eden ve Üsküdar'da gömülü bulunan Derya Kaptanı Sinan Paşa tarafından yaptırılmış olup iskeleye yüz adım mesafede, yüksek kubbe, aydınlık bir mâbeddir. Etrafı evvelce çınar ağaçlarıyla kaplıydı. Ve bir köşesinde mahkeme vardı. Avlusunda Sultan IV. Murad ve Sultan İbrahim Hanların anneleri Mahpeyker Kösem Valide Sultan 1641 yılında bir ilkokul yaptırmıştı.

2 — *Kılıç Ali Paşa İskelesi Mescidi*: Tophane'deki camii de yaptırmış olan II. Selim ve III. Murad devirlerinde on beş yıl Derya Kaptanlığı etmiş bulunan Kılıç Ali Paşa tarafından yaptırılmıştı. Beşiktaş sarayının genişlemesine engel olduğundan Lâle devrinin meşhur Sadriâzâmı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa tarafından sonraki yerine naklolunmuştur. İbrahim Paşa buraya kendi vakıflarından da gelir bağlamıştır.

3 — *Beşiktaş Mevlevihânesi Mescidi*: Mevlevihâne ile birlikte Ohrili Meere Hüseyin Paşa tarafından 1621 yılında yaptırılmıştır. Kendisi Bostancıbaşı iken vezir ve aynı yıl Sadriâzâm olmuş, Lehistan seferinden sonra II. Osman tarafından

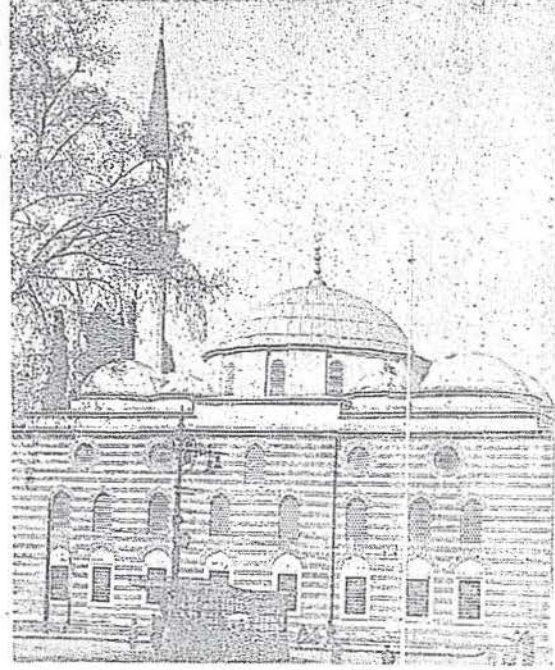
azledilmiş ve yeri Dilâver Paşa'ya verilmiştir. Genç Osman diye anılan bu hükümdarın zorbalardan tarafında hal'i ve fecî şekilde katli olayları sırasında Dilâver Paşa da öldürülmüş, bunun üzerine Davud Paşa ve onun idamı üzerine 1622 yılında Meere Hüseyin Paşa tekrar Sadrîzâm olmuşsa da, kısa bir süre sonra azil ve katledilmiştir. Yahya Efendi türbesi civarında gömülmüştür.

4 — *Arap İskelesi Mescidi*: Tekerlek Mustafa Çelebi tarafından kurulmuş, mescid bitince kendisi de vefat ettiğinden mihrab önünde defnedilmiştir. Mescidin yanında fevkanî, yani üst kat şeklinde mektebi vardır. III. Sultan Ahmed Han bir gün içinden doğarak bu mescidde Cuma namazı kılmak isteyince acele minber ilâve edilmiş ve müezzin mahfilinin yanı kafesle bölünerek Hünkâr mahfilî haline getirilmiştir. Padişah, bunun üzerine buraya Şehzade Camii vakfından yeni gelirler bağlayıp ayrıca onarmıştır. I. Sultan Mahmud Han 1748 yılında Beşiktaş sarayının onarılmasını emrettiği sırada, bu cami de genişletilerek onarılıp minare ve mahfil ilâve olunmuştur. Onarımın sona erişinin ertesi günü Sultan I. Mahmud Han Cuma namazını burada kılmış ve kendi vakfından ödenek bağlamıştır.

5 — *Çanakçı Limanı Mescidi*: Fevkanî, yani üst kat şeklindedir. Hüseyin Ağa adlı birisi tarafından yaptırılmıştır. Bu mescid evvelâ Derya Kaptanı Kara Mehmed Paşa'nın yalısına bitişik iken Paşa bunu olduğu gibi sonraki yerine naklettirmiştir. Kendisi Vidin'de vefat etmiş ve Hünkâr Camii mezarlığında gömülmüştür.

VIŞNEZÂDE MESCİDİ VE MAHALLESİ

6 — *Vişnezâde Mescidi*: Yaptıran Vişnezâde Mehmed İzzetî Efendi'dir. Kendisi 1662 yılında İstanbul Kadısı, 1668 yılında Anadolu Kadıaskeri; ertesi yıl Rumeli Kadıaskeri olmuştur. Babası Vişne lâkabıyla anılan Lûtfullah, Şeyhülislâm Zekeriya Efendi'nin küçük oğludur. Ağabeyisi Zekeriya zâde Yahya Efendi'nin I. Sultan Mustafa Han (1617-1618/1622-1623), Sultan İbrahim Han (1640-1648) zamanlarında on



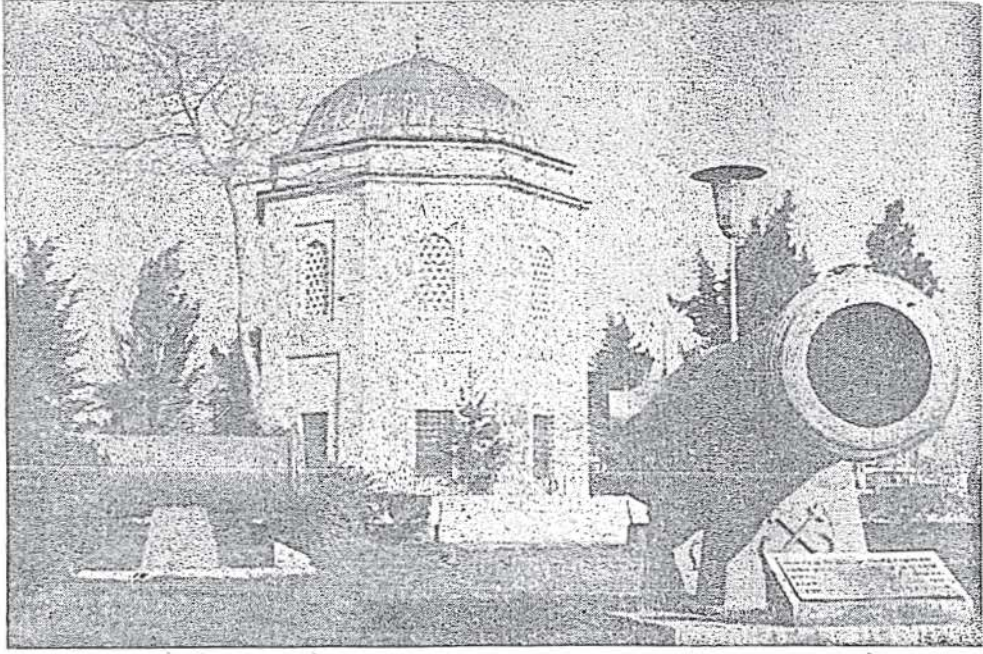
Sinan Paşa Camii'nin eski hali.

dokuz yıla yakın Şeyhülislâmlığı vardır. 1643 yılında vefat etmiştir. Babası Zekeriya Efendi, Sultan III. Murad Han (1574-1595) zamanında on altı ay Şeyhülislâmlık edip 1593 yılında bahar tebriki sırasında kalb sektesinden vefat etmiştir. Sultan Selim Camii civarındaki türbesinde gömülmüştür. Oğlu Yahya Efendi de yanında yatmaktadır. Vişne Lûtfullah Efendi'nin Filiba Kadılığı vardır. Mehmed İzzetî Efendi 1685 yılında vefat etmiş ve amcasının türbesine gömülmüştür.

Vişnezâde Mehmed Efendi adlı bir zat daha vardır ki, onu Mehmed İzzetî Efendi ile karıştırmamak lâzımdır. Bu Mehmed Efendi, Şemsi Ahmed Paşa dergâhı Şeyhi iken 1602 tarihinde ölmüştür. Babası Vişne Mehmed Efendi Kastamonu'lu Hacı Şaban-ı Veli'nin halifesiydi. Üsküdar'daki eski Valide Camii Cuma Vâizi olmuş ve ertesi 1582 yılında öldürülmüştür.

Halen Vişnezâde adını taşıyan bir cami vardır.

7 — *Maçka Mescidi*: Şenlik Dede tara-



Barbaros Hayreddin Paşa türbesi.

findan fevkanî olarak yapılmıştır. Mezarı, mescidinin bitişiğindedir.

8 — *Maçka Dergâhu*: Bu mescidin karşısında Şabanî tarikatinden bir dergahtı. Kurucusu Hacı Şaban-ı Velî halifelerinden Şeyh Mustafa Efendi olup 1710 tarihinde vefat etmiştir. Dergâhın karşısında suyu pek lezzetli çeşmeyi 1750 yılında maktul Süleyman Ağa yaptırmıştır. Kendisi, çeşmenin inşâından bir yıl sonra efendisi Kızlarağası Beşir Ağa ile aynı günde katledilmiştir.

9 — *Süleymaniye Camii*: Kanunî tarafından yapılmış olup giderleri onun vakfına bağlıdır. İnşâna o civarda oturan Bektaşî Babalarından Karabağlı Mehmed Baba sebep olmuştur. Hünkâr, bir gün buraya gezmeye maksadiyle geldiği sırada kendisiyle görüştüğü ve sohbetinden hoşlandığı Mehmed Baba, burada bir cami yapılmasını rica etti; Hünkâr da bunu kabul edip cami inşâsını buyurdu. Cami sona erdikten bir süre sonra Karabağlı Mehmed Baba vefat ederek Dolmabahçe iskelesine yakın yerde mevcut bulunmuş olan namazgâha bitişik bostanın arkasında gömülmüştür. I. Sultan Abdülhamid Han (1774 - 1789) devrinde sokaktan geçi-

lirken mezarı görülür ve semt Karabağlı (Karabağlı) diye anılır.

10 — *Ekmekçiabaşı Mescidi*: Fatih devri ricalinden Ekmekçiabaşı Ali Ağa tarafından kurulmuştur.

11 — *Uzuncaova Mescidi*: Rum Ali Ağa tarafından yapılmıştı. Mezar yeri belli değildir.

SORMAGİR ODALARI

12 — *Sormagir Odaları Mescidi*: Kapitan İbrahim Ağa tarafından fevkanî olarak yapılmıştır. Civarındaki bostan ve Sormagir odaları, bu mescidin vakfı idi. Bu odalarda bilhassa taşradan gelmiş bekârlar, ücret karşılığında kalırdı. Mescid'in mihrabını Sultan İbrahim Han devri Sadriâzâmlarından Civankapıcıbaşı Sultanzâde semin (şişman) Mehmed Paşa'nın hazinedarı Mehmed Ağa koymuştur. Mehmed Paşa, Kanunî'nin kızı Mihrimah Sultan'ın Rüstem Paşa'dan doğan kızı Ayşe Hanım Sultan'ın oğlu Abdurrahman Bey'in oğludur. Abdurrahman Bey'in babası ise III. Sultan Murad Han devri Sadriâzâmlarından Semiz Ahmed Paşa'dır. III. Sultan Mustafa Han devri Sadriâzâmlarından Koca Ragıp Paşa'nın 7 Nisan 1763

günü vefatı üzerine yerine Sadrîâzâm olup aynı yılın Kasım ayının birinci günü azledilen Hamza Hamid Paşa, harap durumda bulunan bu mescidi yeniden yaptırmıştır. Karşısındaki tatlı sulu çeşmeyi ise, II. Sultan Mustafa Han'ın kızı Safiye Sultan yaptırmıştı. Kendisi on dört yaşında iken 1710 yılında Maktulzâde Ali Paşa ile, 1725 tarihinde Mirza Mehmed Paşa ile, 1740 tarihinde Alâiyeli Ebubekir Paşa ile evlenmiş, 1778 tarihinde vefat edince Süleymaniye türbesi haziresinde, ana yola bakan pencerenin önünde gömüldü. Beşiktaş iskelesindeki yalısı kızı Zahide Hanım Sultan'a ihsan olundu ve onun vefatında da oğluna ve kızına kaldı. Yine Beşiktaş'taki büyük köprü'nün karşısında bulunan sebil ve çeşme ile üstündeki ilkokul Sultan I. Mahmud Han (1730 - 1754)'ın altıncı Kadın efendisi Rami kadının hayratıdır.

13 — *Abbas Ağa Camii*: Burada mevcut bulunan Selçuk Sultan Mescidi, Kızlarağası Abbas Ağa (1667-1671) tarafından onarılmış ve onun adıyla anılmıştır. Selçuk Sultan, II. Sultan Bayezid Han'ın kızı olup babasından evvel vefat ederek onun türbesinin arkasındaki kendi türbesine gömülmüştür. Abbas Ağa ise burasını Kızlarağası olmadan evvel onarmış, 1671 yılında azledilince Mısır'a gönderilip orada vefat etmiş ve İmam Şafii civarında gömülmüştür. Ayrıca çeşme ve ilkokul da yaptırmıştır. Yine İstanbul tarafından Lâleli'de Çiftehamam ve Nöbethane yolunda tekli bir hamamı, yanında da ilkokulu ve sebili vardı. Bu camii'nin altında ise sağlam bir sarnıç yapılmıştır.

14 — *Hazinedarağa Camii*: Hazinedarbaşı Süleyman Ağa tarafından 1701 yılında yapılmıştır. Civarda bir de ilkokulu vardı. Kendisi Kapıağası iken 1720 tarihinde vefat ederek bu mektebin yanındaki mezarlığa gömülmüştür.

15 — *Topal Hoca Mescidi*: Nalband Hacı Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştır. Topal Hoca burada imamlık ettiği için Mescid onun adıyla anılmıştır.

16 — *Hanım Kadın Mescidi*: 1585 yılında vefat eden Mehmed Kızı Hanım Kadın tarafından yaptırılmıştır. Civarında mısır tüccarlarından Ağrıbozlu Hacı Ahmed Efendi tarafından 1765 tarihinde bir mek-

tep yapılmıştı. Mescid, mektep ve civarındaki binalar, Beşiktaş sarayının genişletilmesi sırasında 1836 yılında ortadan kalkmıştır.

17 — *Gazalî Mescidi*: Kurucusu, Deli Birader denmekle meşhur olan Bursalı Kadı Mehmed Efendi'dir. Âlim, şair, lâubâli meşrepli idi.

*Mecnun ki belâ deştini seyretti serâser
Gamhâneme geldi, dedi: Halin ne
birader?*

Beytini söylediği için bu lâkapla anılmıştır. II. Sultan Bayezid'in şehzâdelerinden Sultan Korkud'a intisâb etmiş, sonra onun yanından ayrılp Bursa'ya gelerek Geyikli Baba tekyesine Şeyh olmuştur. Bu yüzden şiirde Gazalî adını kullanırdı. Sonra İstanbul'a gelip Beşiktaş'da bir mescid, bir hamam ve bir bahçe ve tekye yaptırdı. Kanunî Sultan Süleyman Han'ın meşhur veziri Makbul İbrahim Paşa'ya intisâb edip onun vasıtasıyla Padişahın da ihsan ve iltifatlarına nail olmuştur. Hamamı baştanbaşa mermer kaplı, çok süslü olup bir de havuzu bulunduğundan fazla rağbet gördüğü için öbür hamamcılarla arasında rekabet hâsıl oldu. Ancak Sadrîâzâm kendisini himaye ettiği için kimse dış geçiremiyordu. Bir süre sonra ise, İbrahim Paşa kendisine rakip saydığı devrin ilim ve fazilet sahiplerinden Defterdar İskender Çelebi'yi idam ettirdi. Gazalî, çok sevip saydığı İskender Çelebi için bir mersiye yazınca gözden düştü ve Sadrîâzâmın himayesini kaybetti. Daha evvel de Hasköy'deki hamamına bir havuz yaptırmış olduğu Pîrî Paşazâde Mehmed Bey'i hicvetmiş olduğundan, onun kıskırtmasıyla hamamcılar hücum edip hamamını tahrip ettiler. O da buna gücenip tekyesinin Şeyhliğini Ateşî adlı bir dervişe bırakıp hacca gitti ve Hicaz'da yerleşerek bazan Mekke'de, bazan Medine'de oturur oldu. 1533 yılında Mekke'de bir mescid ve bir bahçe yaptırdı. Mekkeliler kendisini pek sevdiklerinden birçok yeni dostlar edinmişti. Mescidin inşaaından bir yıl sonra bir gün bahçesinde ziyafet düzenliyerek bütün Mekkeli dostlarını dâvet etti. Yemek ve sohbet sırasında kendilerine:

— *Siz hele safamızda olun. Benim miza-*

cımda bir miktar nâhoşluk peydâ oldu. Umarım ki biraz uyusam geçer. Diyerek yattı. Kısa süre sonra ise gözlerini açıp şunları söyledi:

— *Ey dostlar... Hele elhamdülillah sohbetle geldik, sohbetle gidiyoruz; ülfetle geldik, ülfetle gidiyoruz.*

Sonra tövbe ve istiğfâr edip Allah'ı ana ana rûhunu teslim ederek mescidinin mezarlığına gömüldü. Yaşı yetmişe ulaşmış ve hiç evlenmemişti.

BARBAROS'UN TÜRBESİ

Kanunî devrinin meşhur Derya Kaptanı Barbaros Hayreddin Paşa türbesi de Beşiktaş'dadır. Vaktiyle İskele başında gelip gidenler için bir Kervansaray mevcuddu. Çünkü bu iskele, gerektiğinde Rumeli'den Anadolu'ya sevk edilecek askerinin geçit yeriydi. Üç hamamı vardı. Çeşmeleri semtin kalabalıklığına göre azdı. Lâkin, bütün evlerde ve bostanlarda tatlı su kuyuları bulunuyordu. Bu yüzden su sıkıntısı çekilmezdi. Hattâ Temmuz ve Ağustos aylarında Galata'nın suyu azalınca su tulumlarını kayıklara yükleyip Beşiktaş'dan su taşırlardı. Sakız kabağı, lahanası ve ekşi karadutu meşhurdu.

Saray civarından uzaklaşmayı sevmiyen Sultan II. Abdülhamid Cuma selâmlıkları için Yıldız'da Hamidiye Camii'ni yaptırmıştır.

ORTAKÖY

Bu semt, bir dere vadisi şeklindeydi. Eskiden Arşion diye anılırdı. Hıristiyanlık devrinde St. Fokas adı verilmiştir.

Ortaköy, Kanunî Sultan Süleyman Han devrinden itibaren iskân edilmiş ve şenlenip gelişmiş bir semttir. Ortaköy adını da o zaman aldı. Bilhassa Defterdar İbrahim Paşa'nın kendi adıyla anılan Defterdar Burnu mevkiinde bir cami yaptırmıştı. Devlet ricalinin ve bazı zenginlerin rağbet ettiği bir yer haline geldi. Daha sonraları buralara Yahudilerin ve Hıristiyanların fazlaca yerleşmesinden dolayı cemaati azalınca Sadriâzâm Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın Kethudası Mehmed Ağa tarafından Ortaköy Camii yapıldı. Bunun yerinde evvelce Mah-

mud Ağa adlı birisinin fevkanî mescidi varmış.

Defterdar Burnu Camii'nin yanında Defterdar İbrahim Paşa'nın yalısı vardı. Yerine III. Sultan Ahmed Han zamanında Neşatâbâd köşkü yapılmıştı. Yine o civarda I. Sultan Abdülhamid Han devri ricâlından Selim Efendi büyük bir kıyı sarayı, bir sed, namazgâh ve çeşme yaptırmıştır.

Ortaköy deresinin iki tarafında iki bin beş yüze yakın kat kat evler, bahçeli köşkler ve kıyıda yalılar vardı. Yalıların en meşhuru, Sadriâzâm Baltacı Mehmed Paşa (1704-1706/1710-1711) Şekerci Yahudi, İshak Yahudi, Mimar Mustafa, Çağaloğlu Mahmud Bey, Yeniçeri Ağası Kara Hasanoğlu Hüseyin Ağa, Çelebi Kethuda, Nakkaş Hasan Paşa ve Defterdar Ekmekçizâde Ahmed Paşa yalılarıdır.

Nakkaş Hasan Paşa Topkapı Sarayı'nın Enderun bölümünden yetişip 1596 yılında Büyük İmrahur ve 1602 yılında Yeniçeri Ağası oldu. Aynı yıl azledilip ertesi sene yine Yeniçeri Ağalığı verildi. 1604 yılında Rumeli Beylerbeyiliğine yükseldi. Ertesi yıl vezirlik verildi. 1606 yılında Sadaret kaymakamı olup 1607 yılında eşkiyayı tenkile memur edildiyse de başarılı olamadı. Birkaç yıl Kubbe Vezirliği görevinde bulunduktan sonra 1622 yılında vefat etmiş ve Eyüp'de gömülmüştür. Ne iyi ve ne de kötü şöhreti olan bir kimseydi.

EKMEKÇİZÂDE AHMED PAŞA

Ekmekçizâde Ahmed Paşa, Osmanlı tarihinin en renkli simalarından biridir. Kendisi Edirne'li bir Sipahi iken dostları arasında cömertliği ve ikramseverliği ile tanınmıştı. Sonra felâk yüzüne gülmüş, talihî yardım etmiş. Mezbele (çöplük) turpu denmekle meşhur Mahmud Paşa, Burhan Efendi ve Nasuh Paşa gibi rakipleri zamanla bertaraf olup kendisinin ikbali günden güne parlamıştı.

Sipahiliği zamanında kadeh arkadaşları Zübde Bey, Bakî Paşa, Mîrim Çelebi, Karanfilzâde ve Sinanbeyzâde ile her gün Edirne meyhanelerinde işret ederlerdi. Bir gün bu dostlarıyla meyhanede otururken Mevlevî kıyafetinde bir harabâf dervişin gelip bir okka şarap ısmarladığını

gördüler. Ancak, meze parası bulunmadığı anlaşılıyordu. Ekmekçizâde Ahmed Bey (o zamanlar henüz Paşa olmamıştı) bir tabak dolusu çeşidli yiyecek gönderip parasını kendisi ödedi. Bu hal, günlerce devam etti. Bir gün derviş onlara yakın oturmuştu. Ahmed Bey, sofralarına davet edince:

— *Kimse ile ülfetim yoktur.* Dedi ve sonra ilâve etti:

— *Yarın Edirne'den gideriz. Birkaç gündür sizin nimetinizi yedik, mükâfat lâzım geldi. Her biriniz bir şey isteyin. Allah'ın kapısı açıktır. Elbette istediğinize erişirsiniz.*

Hepsi güldü, yalnız Ahmed Bey:

— *Ne âlâ dervişim, istiyelim!* Dedi.

Evvelâ Zübde Bey Edirne Kethudayerliğini, yâni Sipahî Ağalığını istedi. Mirim Çelebi de Silâhdar Ağalığına talip oldu. Sinanbeyzâde Mustafa Çelebi İhtisap Ağalığını, yâni Belediye Reisliğini arzu etti. Karanfilzâde Muradiye Camii mütevelliliğine sahip çıktı. Baki Beşe (sonra Paşa):

— *Ben Yeniçeri adamım. Dua et de Allah bana kırk bin altın ihsan etsin.* Dedi.

Derviş hepsine:

— *Ne ola?..* Diyerek o şekilde dua etti. Sonra, Ahmed Bey'e döndü: :

— *Senin himmetin yücedir. Bunlar gibi alçak şeyler isteme...*

Ahmed Bey:

— *Sultanım, sen ne lâyük görürsen ver.* Dedi, Derviş:

— *Yok, senin istemen lâzımdır!..* Diye ısrar ettiyse, de Ekmekçizâde boynunu büküp durdu. Derviş, başını önüne eğerek bir süre düşündü. Sonra gülümseyerek:

— *Osmanlı Devleti'nin işlerinin halini sana verdiler. Adın, Padişahın tuğrasına uygun düşecek!* Deyince öbürleri gülüp:

— *Herif seni Padişah etti!* Diye işi alaya vurdular. Derviş ise:

— *Feyz sahibi Allah'da hasislik yoktur. Alan da veren de odur. Bizi bu hizmet için gönderdiler. Haydi, sizleri Allah'a ısmarladık... Deyip kalktı. Ahmed Bey, arkasından seğirterek birkaç para vermek istediye de:*

— *Bizde her nimet mevcuttur.* Diye reddetti.

Baki Beşe, kısa zamanda yükseldi. Paşa oldu. Yüksek gelirli çeşitli memuriyetlerde bulundu. Sonunda Baş Defterdar tayin edildi. Kendisi:

— *İstedğim gibi, kırk bin altına mühür vurmam nasip olduktan sonra ikbalim dönmeğe yüz tutup sonunda Canbuladoğlu'nun servetini teftiş meselesinden Yedikule zindanına düştüm.* Demişti. Öbür istekliler de isteklerine nâil oldular.

18 YIL SÜREN VEZİRLİK

Ekmekçizâde ise İstanbul'a geldi, Maliye hizmetine girip memuriyetlerde bulunarak sür'atle yükseldi. Nihayet III. Sultan Mehmed Han (1595 - 1603) zamanında ve İbrahim Paşa'nın Sadrîazâmlığında Başdefterdar oldu. Sonra, Vezirlik rütbesi verildi. Tuğrayı kendi eliyle çekip I. Sultan Ahmed Han'ın (1603 - 1617) Padişahlığında adı onun adına uygun düştü ve on sekiz yıl azil yüzü görmeden tam istiklâl ile vazife görüp Ekmekçizâde Ahmed Paşa diye şöhret buldu.

Âdeti, çekindiği kimselere paralar ve hediyeler, eski tabirle «Akça ve bohça»larla hizmet edip gözlerine girmek, korkup çekindiği kimseleri ise hür görüp hakaret etmekte. Ama, bu huyu yüzünden bir keresinde kelleyi verirken kıl payı kurtuldu.

1601 yılında Kuyucu Murad Paşa henüz Diyarbekir Beylerbeyisi bulunuyordu. İki yıldır harçlığı gelmediğinden pek darda kalmıştı ve Yeniçeri Ocağından borç alıp geçiniyordu. Sadrîazâm İbrahim Paşa:

— *Murad Paşa fakirdir, ara sıra görüp gözet.* Demişti. Lâkin Ekmekçizâde:

— *Böyle adamdan ne fayda umulur?* Diye düşünerek kat'iyyen iltifat etmemiş ve tek akça bile vermemişti. Hattâ sefer dönüşü Belgrad'a varılıp bir iş için İbrahim Paşa tarafından buyrultu ile Murad Paşa'nın adamı yanına gelince Defterdarın canı sıkılarak:

— *Sizin Paşanızdan dünya çoktan usandı. Bu Paşalık, züğürt adam işi değildir. Müflis Beylerbeyileri hazineden gözetmek lâzım gelse akça elvermez!* Dedi. Bu sözler Murad Paşa'ya naklolunduğu zaman kalbi çok kırılmış ve Defterdara kin bağlamıştı. Lâkin, dünyanın hali bilinmez. Bu olay-

dan beş sene sonra, yani 1606 yılında Kuyucu Murad Paşa Sadriâzâm oluverdi. Ekmekçizade bunu duyar duymaz evvelce beğenmediği müflis Paşa'nın ayağına yüz sürmek için ağır hediyeler ve sefer levâzımı ile Edirne'den çıkıp karşıladı. Lâkin Murad Paşa, olanları unutmamıştı. Birlikte İstanbul'a vardıkları zaman:

— *Elbette benimle İran seferine gelirsiniz!* Diye emir verdi. İstanbul'dan uzaklaşınca kendisinin kolaylıkla ortadan kaldırılacağını bilen Ahmed Paşa telâşa düştü. Sadriâzâm aynı şeyi Hünkâra da söylemiş ve o da:

— *Ne ola, seninle gitsin!* demiş bulunmuştu. Lâkin Ekmekçizâde:

— *Bu koca yolda beni öldürür. Bununla gitmek hatâdır!* Diye Padişahın yakınlıklarına akçalar ve bohçalar yağdırdıysa da faydası olmadı. Sadriâzâm:

— *Padişahım, elbette bunun giderilmesi lâzımdır. Evkaflı ve hazineyi berbad etti. Vezirlerin arzettikleri dönmez!* Diye ısrar etti.

SEN BİLİRSİN... VAR ÖLDÜRİ

Sonunda Hünkâr:

— *Sen bilirsin... Var öldür! Malını hazineye al.* Dedi.

Ahmed Paşa sefer emrini alınca, âdet olduğu üzere, çadırını Üsküdar'a geçirmişti, Kendisi İstanbul'da Sadaret kaymakamı tayin olunan Gürcü Mehmed Paşa ile birlikte Divân'a çıkıyor ve son sefer masraflarının hesabını görüyordu. İkinci vakti ise ikisi birden Üsküdar'a geçerek Murad Paşa ile buluşuyorlardı. O gün yine Üsküdar'a gelirken tam Kavak iskelesine yanaşacakları sırada altı kürekli bir kayık yanaşıp birisi Ahmed Paşa'ya mühürlü bir tezkire verdi. Ekmekçizâde bunu açıp okuyunca:

— *Hemen İstanbul'a dönün!* Dedi ve çala kürek karşıya kapağı attı. Murad Paşa'nın adamları denizi ve kıyıyı gözlüyorlardı. Olanları haber verdiler. Paşa çok kızdıysa da bir şey söylemedi.

Ertesi günü Hünkâr Ahmed Paşa'ya:

— *Onu Serdarın elinden kurtaramadım, sakınsın!* Diye haber yolladı. Ekmekçizâde, bunun şükrânı olarak Hünkâra birkaç bin altın takdim edip:

— *Meded Padişahım... Ahmed kulunu bunun elinden kurtar. Bâki Paşa benim yerime sefere giderse hazır otağım ve orada neyim varsa onun olsun.* Diye pek çok yalvardı.

«AHMED PAŞA'YI BANA BAĞIŞLA...»

Aradan birkaç gün geçince Hünkâr Sadriâzâmı çağırttı. Paşa, Üsküdar bahçesine varıp huzurunda yer öptü. I. Sultan Ahmed Han onu iltifatla karşılayıp:

— *Hoş geldin baba lalam!* Dedi. Murad Paşa, tekrar yer öptü. Hünkâr devam etti:

— *Benim baba lalacığım, sen ihtiyarsın. Ayakta durma... Otur.*

Murad Paşa:

— *Padişahım, âdet değildir. Kul olan haddini bilmek gerektir.* Deyince Padişah:

— *Berhudar ol... Ama senden bir ricam var.* Cevabını verdi. Murad Paşa, bir daha yer öptü:

— *Padişahlar kullarından rica etmek olur mu? Ferman sizindir, buyurun...*

— *Ricam budur ki Ahmed Paşa'yı bana bağışlıyasın ve öldürülmesinden vaz geçesin. Bu devlete çok hizmeti geçmiş adamdır.*

Murad Paşa çaresiz:

— *Emir Padişahımdır.* Dedi.

— *Yarın sana varsın, ama sakın bir zarar erıştirmiyesin. İstanbul'da defterdar kalsın. Bâki Paşa, onun çadır ve ağırlığı ile sefere gitsin.*

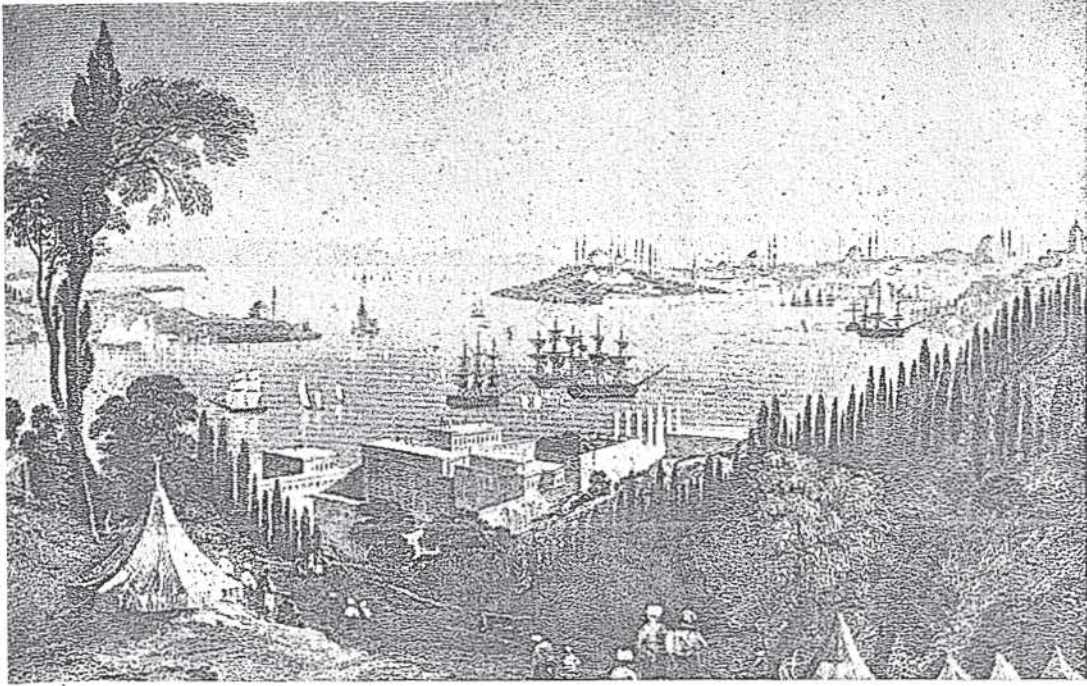
Sonra Murad Paşa'ya bir âlâ hil'at giydirip yolladı. O gece Ahmed Paşa beş bin çil altınla bir ricanâmesini Serdara gönderdi, ertesi günü de korkusuzca otağına vardı. Murad Paşa da iyi karşılayıp:

— *Bundan sonra bizimle hoş ol!* Dedi. Kendisi evvelce Ekmekçizâde'yi öldürmeye izin aldığı zaman cellâd hazırlayıp:

— *Ahmed Paşa gelince bir kahve verin. Ben bir bahane ile çadırın arkasına geçerim, siz işini bitirin!* Diye tenbih etmiş ve iskele başına gözcü koymuştu:

— *Ahmed Paşa geliyor!* Haberi erişince bunlar da hazırlandılar. Arkasından da:

— *Ahmed Paşa kayıktan çıkacak iken bir kayık içinde bir genç yanaşıp eline mühürlü tezkire verdi. Paşa, bunu okur okumaz İstanbul'a geri gitti, haberi geldi.*



Beşiktaş sarayı ve Ortaköy camii'nin tepelerden görünüşü.

Murad Paşa, gizli adamlar tayin edip kayıkçıyı buldu ve söyletti. Herif, şunları anlattı:

— Doğrusu bu ki Salacak iskelesinde müşteri bekliyordum. Orta kuşaklı, yeşil dolamalı bir genç sür'atle gelerek bindi, İstanbul'a çektirip Bahçekapı'ya çıktı ve:

— Ben şimdi gelirim, beni bekle... Dedi. Bir zaman sonra seğirterek geldi.

— İstedğim kimse Ahırkapı'dan Kavağa gitmiş... Meded beni yetiştirin! Deyip iki kuruş (bir buçuk kuruş bir altın hesabıyla) verdi. Biz de küreğe yapıştık. Deniz ortasına vardığımız zaman bir Paşa kayığının gittiğini gördük:

— Aman, istediğim bu kayıktır, tiz yetiştir!.. diye bir kuruş daha verdi. Küreğe dayanıp bin belâ ile iskele başında yetiştik. Kayıktaki meğer Defterdar Ahmed Paşa imiş... Genç, ona bir kâğıt verdi. Paşa dönüp gitti, genç de dışarı çıktı ve ordu tarafına doğru seğirtti.

Murad Paşa:

— Acaba o yiğidi görsen tanır mısın? Diye sordu. Herif:

— Tanırım! Cevabını verince kılığı değiştirilip üç dört gün çadır çadır gezdirildiyse de bir şey bulamadı. Lâkin bir gün

Paşa'nın maiyetindeki gençlerden biri öbürüyle kavga ederken:

— Sen velinimetine ihanet edip casusluk eden kimse değil misin? Dedi. Vezir Hazine-darı bunu duyup ikisini de cezalandırmak için dövmek isteyince, bir tanesi onun kulağına bir şeyler fısıldadı. O da hemen bu şekilde itham olunanı yakalatıp Murad Paşa'ya iletti ve söyletti. O da meseleyi gizlemeden şunları anlattı:

— Biz, beş kişiyiz. Ahmed Paşa'dan her gün birer altın alıp burada ne olursa haber veririz. O gün tezkireyi yazan Mehter Ahmed, götürülen Sarıkcı Mustafa idi.

Bunun üzerine hepsi tevkif edildiler. Kayıkçı bulunup getirildi ve Sarıkcı Mustafa'yı hemen tanıdı. Paşa, dördünü idam ettirip durumu Ekmekçizâde'ye bildirene Sipahilik ihsan etti. Yalnız:

— Artık kapımızda durma git! Diyerek yanından uzaklaştırdı.

Ahmed Paşa ise, Defterdarlıktan sonra Sadaret Kaymakamı olmuş, lâkin pek arzulanmadığı halde Sadriâzâmlığa ulaşamamış ve bu olaydan bir yıl kadar sonra vefat etmiştir. Yarım milyon altın tutan serveti de devlet hazinesine alınmıştır.

S. A.lar hakikaten bir isyan hazırlığı içinde midirler? Yoksa bu, Führer'in ve diğer bazı Nazi şeflerinin evhamı mıdır? Her neyse, darbe ansızın indirilecek, S. A. liderleri yakalandıkları yerde tevkif edilecek ve sıra nihayet Roehm'e gelecektir.

2

Adolf Hitler'in Uzun Bıçaklar Gecesi

Yazan: Alain Decaux

Çeviren: Âli Canman

FÜHRER'le Roehm arasında bir uzlaşmanın sağlanamadığını ortaya koyan S. A. tebliği Himmler'e ve Heydrich'e rahat bir nefes aldırır. Derhal Goering'le temasa geçerler.

Zira Goering de öte yandan devreye girmiş bulunmaktadır. Hitler'in sağ kolu olan bu 1914-18'in as havacısı, SS ile S. A. arasındaki kavgada tutacağı tarafı seçmiştir. Şimdi, Roehm'i mahvetmek için her şeyi yapacaktır. Himmler ve Heydrich'le birlikte Führer'e, S. A.'nın bir ihanet içinde bulunduğu ve S. A.ların devamlı bir şekilde ayaklanma halinde olacaklarına dair yemin eder.

Hitler anlatılanları dinlemiş, fakat herhangi bir fikir beyan etmemiştir.

12 Haziran'da, propaganda bakanı Joseph Goebbels, aksayan adımları ile —bir ayağı sakattır onun— Münih'te bir bira-haneye girer. Orada gizlice Roehm'le buluşmağa gelmiştir.

Ne demek oluyor bu? Partinin entellektüeli, sol eğilimli Nazisi Goebbels, bir yandan da Roehm'e mi şirin görünmek is-

temektedir? Yoksa, daha büyük bir ihtimalle, oraya, eski arkadaşını bir türlü feda etmek istemeyen Hitler tarafından mı gönderilmiştir? Üstelik Hitler, bu görüşmenin ertesi günü en eski Nazilerden biri olan ve partinin sol kanadını temsil eden Gregor Strasser'i kabul edecektir.

Hele bu son olaya ne demeli? Zira Strasser'le Roehm'in düşünceleri birbirlerine çok benzerler. O halde? İşte SS suikastçileri için yeni bir telaşlanma sebebi.

14 Haziran günü Hitler, Venedik'tedir. O tarihte muzafferiyetin doruğunda olan Mussolini, üniformalarının en şatafatlısı içinde, bu dapparacak elbiseli sâbık onbaşının hâmisî rolünü oynamaktadır. Esasen, Duçe ona dersini öğretmiştir: Dostu için artık ülkesine bir düzen vermenin zamanıdır.

KARARSIZLIKLAR

17 Haziran'da, Franz von Papen, Marburg üniversitesinde bir konuşma yapmıştır. Konusu, diktatörlüğe ve hürriyetlerle an'anevi değerlerin unutulmasına